

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' פרוזבול ושמירת כספים

גליון 386

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

לפני שהולכים לכתוב פרוזבול

יסדר שליחות עם בני משפחתו כדלהלן:

1. **שליח לבנות גדולות:** אם יש לבנות גדולות כסף ששייך להן בבנק וכדו' ימנו האב שליח [אפשר בטלפון, ואם אין אפשרות למנותו ביום כתיבת הפרוזבול^א ימנו אותו שליח בכתב ויחשב כממנים אותו גם בשעת עשיית הפרוזבול (**שבות יצחק** פרוזבול עמ' מה)].

והאב יהיה שליח עבורן, ויכתוב בפרוזבול שהוא שליח עבור בנותיו.

[**תכנית חסכון לכל ילד:** י"א שבכל אופן כל אחת צריכה פרוזבול משום 'תכנית חסכון לכל ילד' ראה להלן, וגם בזה יכולות למנות האב להיות שליח עבורן].

2. **שליח לבנים גדולים:** בחור (למעלה מגיל בר מצוה) שיש לו כסף בחשבון ששייך לו [מתנת בר מצוה, דמי עידוד וכו'] צריך לכתוב פרוזבול. ואם רוצה להדרג לערוך פרוזבול לפני בית דין חשוב אך אינו רוצה לבוא לפנייהם בעצמו, ימנה האב שליח לעשות פרוזבול בשבילו (וכנ"ל י"א שצריך פרוזבול משום תכנית חסכון לכל ילד).

3. **שליח לאשתו:** תמנה האשה בעלה להיות שליח לכתוב פרוזבול^א (אפשר ע"י טלפון ע"י **שבות יצחק** (הל' פרוזבול)).

4. **ילדים קטנים:** אם יש כסף מיוחד לקטן בבנק (דמי כיס מקרובי משפחה וכו') יכתוב האב בתוך שטר פרוזבול שהפרוזבול גם עבור בנו. (וכן י"א שצריך פרוזבול משום תכנית חסכון לכל ילד^א).

5. **חובות חדשים לאחר כתיבת פרוזבול:** ההולך לבית דין חשוב לפני ערב ר"ה, ויודע שיופקד בחשבון בנק שלו או יקבל קצבאות והלוואות לאחר כתיבת הפרוזבול^א (לדוגמה: כתב פרוזבול ביום ה' לפני ר"ה ויודע שביום 25 לחודש הלועזי (שיוצא השנה בערב ר"ה) יופקד בחשבוננו משכורת או קצבה כלשהי). יש לעשות פרוזבול שוב על חובות אלו, עכ"פ לפני ב"ד של הדייטות.

וכדאי לומר בערב ראש השנה לאחר סגירת הבנקים ושאר ההלוואות, אני מוותר על זמן הפירעון של כל החובות שחייבים לי [ויסוף שמות הקופות שברשותו כגון קופת הגמ"ח וכו'] שזמן פרעונם עד ראש השנה תשפ"ג ובמקום זה אני קובע זמן הפירעון בג' תשרי תשפ"ג (ע"י **שבות יצחק** שם). ולכתחילה יאמר בפני שניים בכדי שיהא ראוי הדבר להתפרסם (שם).

תכנית חסכון לכל ילד: אין לעשות פרוזבול לפני יום שלישי כ"ד אלול (20 לחודש הלועזי) שביום זה מופקדים כספי חסכון לכל ילד (וקצבת ילדים של ביטוח לאומי).

6. **הקנאת קרקע לבחורי ישיבות:** אם הלווה כסף לבחורי ישיבות שאין להם קרקע [אפילו בחשאלה] יקנה להם קרקע משלו.

7. **אלמנות וגלמודים:** כדאי לתת את הדעת על קרובי משפחה אלמנות וגלמודים וכדומה לעשות עבורם פרוזבול בשליחותם,

^א אם עושה פרוזבול בלילה, יקפיד שהמנוי תהיה לאחר צאת הכוכבים.

^ב ועיין גליון פרשת שופטים שלבני ספרד נכון להקפיד בזה, ועכ"פ למסור שלא בפניהם.

^ג ע"י בגליון פ' שופטים שדנו הפוסקים שיש אופנים שאשה צריכה פרוזבול כגון עבור קופת גמל. ע"ש שכתבנו צדדים להקל בזה.

^ד רק בזה נחלקו האחרונים האם קטן צריך פרוזבול.

^ה בקורות פנסיה, קופות גמל וכדו' הדבר תלוי במעסיק איזה יום בחודש הופקד לקופתו (ניתן לראות בתלוש המשכורת).

או לכל הפחות שיעשו דחיית זמן הפרעון, ולכל הפחות שיאמרו זאת בטלפון (הגר"י דרזי שליט"א בע"מ ס' שבות יצחק).

כסף בבנק

כסף שהופקד בבנק: הוא הלוואה לבנק וצריך פרוזבול^א (הגר"ש אלישיב זצ"ל משנת הגר"ש עמוד קנא). וכן מבואר בחוט שני (שביעית עמ' תמד). וכיון דיש סברא שלא צריך פרוזבול בכסף שהופקד בבנק, דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל דיש לפרט זה בפרוזבול (ראה בהערה).

מועד ההלוואה נחשב מעת ההפקדה: שאז הבנק אחראי לזה כלוה, גם כשהזיכוי בחשבון נרשם רק מיום המחרת, ולכן יכול לעשות פרוזבול אחר ההפקדה קודם הזיכוי. [הפקדות שאינם נמסרות לידי הפקיד אלא מניחים אותם בתיבה הנקראת אל תור, והפקיד מטפל בהפקדה מאוחר יותר, הבנק אחראי לזה כלוה רק משעה שהפקיד מאשר את ההפקדה]. (**שבות יצחק** פרוזבול פ"ה עמ' ג).

פרוזבול על תכנית חסכון לכל ילד

לאור העובדה שיש לכל ילד (עד גיל 21-18) בארץ ישראל כסף שמור לו בתכנית חסכון לכל ילד ע"י ביטוח לאומי (משנת תשע"ז), דנו גדולי פוסקי זמנינו האם מחויב כל ילד לערוך פרוזבול, ולדינא נחלקו גדולי ההוראה בזה, ושמענו שיש בתי דינים שהכינו נוסח פרוזבול בהוספת נוסח שהאב אפטרופוס להילד לעשות פרוזבול גם בשבילו, אך לבחור וכן בחורה מעל גיל בר מצוה אין האב אפטרופוס להם וצריך לעשות פרוזבול בעצמם לדעת המחמירים בזה. ויכולים למנות אביהם להיות שליח בשבילם לעשות פרוזבול, ועיין **בשבות יצחק** שכתב שיכול לעשות שליח גם בטלפון (אם הוא באותו יום של כתיבת הפרוזבול^א). [ראה גליון **עומק הפשט** פ' כי תבוא תשפ"ב].

^א והנה בס' שמיטת כספים כהלכתה פרק י" סע' ג' ובהערה א' ושם בשביבי אש ס' יא הביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל לצדד שלפי דברי התומים ס' סז ס"ק כה דבמקום שאין שעבוד הגוף כגון שמת הלוה לא נאמר דין שמיטת כספים, א"כ על חובות שהבנק חייב אין דין שמיטת כספים, כיון שאין בחובות אלו שעבוד הגוף ולא חל אלא שעבוד נכסים על נכסי הבנק, וכמו כן בחברת בע"מ, ע"כ. אולם למעשה לא סמך הגר"ש אלישיב זצ"ל על סברא זו, והצריך לעשות פרוזבול אף על חובות שהבנק חייב, אלא שחשש לחומרם לסברא הנ"ל לענין שצריך לפרט את חובות הבנק בפני עצמם בשטר הפרוזבול מכיון שלסברא הנ"ל אין צריך על זה פרוזבול וכל דבר שאינו מוכרח שנכלל בנוסח השטר יש לפרטו עכ"ד.

[וראה בס' נתיבות שלום (ריבית, עמ' תעה) ותקנת ריבית (קיצור הלכות ח"א עמ' לג), שהביאו לענין איסור ריבית את השיטות ומחלוקת הפוסקים בנדון זה האם חברות בע"מ נחשבים שיעבוד נכסים ללא שעבוד הגוף, והובא שם שדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל לחוש שנחשב שיש בזה גם שיעבוד הגוף].

והפוסקים האריכו בנידון כסף שהופקד בבנק האם מוגדר כהלוואה לענין ירושת פי שנים בבכור שאינו נוטל פי שנים בראוי כבמחזק, ואכמ"ל.

^א ואף שלכאורה נחשב שלא הגיע זמן פרעון שהרי אינו יכול למשוך הכסף לפני הגיעו לגיל 18, מ"מ היות שיכול להעביר הכסף מקופה אחת לשני מתי שירצה אף לפני גיל 18 יתכן שנחשב הגיע כבר זמן פרעון.

ויש לציין שבמסלולים הכשרים מתכננים לעשות פרוזבול עבור כל העמיתים, אך לכאורה אין זה מועיל אלא אם כן הכסף נחשב כפקדון בידי החברות (והם מלוים הכסף לאחרים), משא"כ אם נחשב

נוסח השטר

כדי לצאת שיטת הסוברים שצריך בית דין חשוב (השו"ע סי' סז סעי' יח), ומאידך לצאת דעת הסוברים שצריך למסור בפני בית דין דוקא, יכתוב שטר פרוזבול הכולל שני אופנים, בתחילה יפרט בשטר שמוסר לבית דין חשוב שלא בפניהם, ואח"כ יפרט שאם אין זה מועיל מוסר לג' דיינים שבפניו (משנת הגרי"ש עמ' קיט).

עוד פרטים בעריכת הפרוזבול

יש מהדרין שלא לערוך פרוזבול בלילה ע"פ ספיקו של האור שמח (שמיטה פי"ט הל' יח) שהסתפק בזה כמו קיום שטרות (דרך אמונה פי"ט ס"ק צה). ועי' בשמיטת כספים כהלכתה (להגר"ש"א שטרן שליט"א) עי' פ"ה שהביא בשם מהריק"ש שמקיל בזה (ציון הלכה שם).

יש מהדרין ללכת לבית דין חשוב בעירו [מקום שהלווה כסף] (שיש להם יותר כח להפקיע הכסף) (חוט שני פרק ט סעי' יז ד"ה ובפשטות).

גם אם אינו מוסר הפרוזבול לב"ד חשוב ראוי שהשלשה שחותמים על הפרוזבול יהיו בני תורה, ויש להעדיף כמה שיותר תלמידי חכמים (עי' משנת הגרי"ש עמ' קיט).

לסדר חובות של 'ועד בית' בכנין משותף

הדר במקום שיש בבנין אלו שאינם שומרי תורה ומצוות רח"ל ואינם עושים פרוזבול, יש לשים לב שלפעמים יש חובות שצריכים פרוזבול (כגון אם היה נזק לבנין ואחד שילם עבור כולם). ויש לסדר החוב לפני ראש השנה.

חובות של שוטה / מחוסר הכרה

חובות של שוטה, לפי המנחת חינוך שחובותיו נשמטים, וכמו"כ מחוסר הכרה וכדו' יושיבו שלשה תלמידי חכמים בבית דין וימנו לו אפוטרופוס שיעשה עבורו פרוזבול (שבות יצחק עמ' ע"ז בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

הידור לקיים מצות שמיטת כספים

כתב בנן איש חי פ' כי תבוא (שנה א סעיף כו) "והנה יש מתחסדים אחר שכותבין הפרוזבול מלוה לחבירו סך מה, עשרה גרוש או פחות או יותר, ועל זה הסך לא יחול הפרוזבול כיון שהלווה אחר זמן הפרוזבול, ואז אחר ר"ה קיבלם ממנו, וכיון שהלווה לא יפרעו יאמר לו משמט אני ולא יקבלם ממנו, ויאכל הלוה ולחדי במועת אלו, והמלוה לחדי במצות שמיטת כספים שקיים אותה בפועל, ותהילת לאל ית' הנהגתי מצוה זו פה עירנו בגדא"ד יע"א, הדפסתי שטרות של פרוזבול וחלקתי אותם לכמה בני אדם ועשאום, וגם למדתי אותם שיעשו כן להלוות אחר זמן הפרוזבול סך מה ולקיים המצוה בפועל כאמור לעיל, אשריהם ישראל אוהבי מצות ה' ועושים אותם בשמחה".

"וגם אם ליה אדם מחבירו ככרות לחם אפילו ככר אחד נוהג בזה דין שמיטה, על כן טוב שתלוה האשה יום ערב ר"ה ככר או שתיים או שלש לחברתה, ואחר ר"ה כשתפרע לה תאמר לה משמט אני, והרי זו מקיימת מצות שמיטה, ועיין חיים שאל (ח"ב סי' ל"ח אות י"ג), וכן עשו קצת נשים פה עירנו יע"א כי דרשתי דבר זה בעז"ה ברבים אשריהם ישראל" (ראה עוד בהערה").

כהלואה לחברות אין הם יכולים לעשות פרוזבול בשביל המלוים להם.

ועוד יש לדון האם יכולים לעשות פרוזבול עבור אחרים מדין זכין לאדם שלא בפניו, ולדעת הרמ"א בה"ל חלה אף זכין מ'אדם (ודלא כדעת הקצות החושן).

וכן יש לדון מצד שצריך להודיע חודש מראש להעביר מקופה לקופה (או עכ"פ עשרה ימים) יש לדון שיהא דינו שלא הגיע זמן פרעון עד אחר ר"ה, עיין ספר שמיטת כספים כהלכתה (שביבי אש סימן לב סעיף יג-טז).

כתב החיד"א בסי' נחל קדומים ויקרא פרשת בהר אות ב ואמרו רז"ל אם אין אתם גובין חובות ושטרות בשמיטה גם אני לא אגבה עבירות שלכם. עי' בספר מראה הגדול (להגאון רבי רפאל אשכנזי זצ"ל, דרוש ו' לשבת תשובה) שכתב שבסוף שנת השמיטה בזכות שמשמטים חובותינו, מתנהגים ה' עמנו מדה כנגד מדה, ומכפר לו על עבירות שבין אדם לחבירו ביה"כ - אפי' אם לא מרצה את חבירו, ודבר פלא הוא, וצ"ב. וביאר רוח"כ הר"ה"ג רבי משה גלביין שליט"א ע"פ מה שפירשו רבותינו ע"פ הא דא"י בילקוט שמעוני (פרי משפטים, רמז שט) עה"פ (נב, כה) 'אם חבול תחבולי וז"ל: "אמר הקב"ה אתה כמה חייב

וכן ע' במשנת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (עמ' קנט) "בערב ראש השנה לאחר שכבר כתבו הפרוזבול יש ענין להלוות סכום כסף כדי לקיים מצות שמיטת כספים". וכן הביא בשו"ת שו"ת תשובות והנהגות (ח"ו סי' רפ) שעשה הגרי"ש סלאנט זצ"ל (ועי' בשו"ת תשובות והנהגות שם מה שדן בזה).

ועי' בדרך אמונה (פי"ט ס"ק פה) שכתב "יש משאירין חוב א' כדי לקיים מצות שמיטת כספים ויכתוב בפרוזבול 'חוץ מחוב פלוני' או חלק מהחוב או ילונו אחר שיכתוב הפרוזבול אבל לא יקבע זמן הפרעון אחר ר"ה אלא שיוכל לתובעו אפילו מיד".

זמן נץ הנראה בלוח עתים לכינה שנת תשפ"ג

לנוהגים להתפלל ותיקין לפי זמן נץ הנראה: כתב בהקדמה ללוח עתים לכינה שיש לשים לב לתוכנה חדשה שעלה בידו שע"פ התוכנה כתב הלוח משנת תשפ"ג, ויש שם שני שינויים:

1) ניתן להשיג זמן בתוכנה עבור כל מקום ומקום בעיר, וממליץ להשיג לוח פרטי שזה יותר מדויק להלכה".

2) על פי התוכנה החדשה מנכה חלק מההרים הקרובים גם לזמן נץ הנראה. וזה נפק"מ גדולה בעיר מודיעין עילית (ועוד מקומות) שעל פי התוכנה חדשה הקדים בלוח זמן הנץ עם ניכוי חלק הרים קרובים ע"ש.

ובעיר מודיעין עילית, יש זמנים בשנה (כגון בחורף) שזה נפק"מ להקדים זמן הנץ קרוב 45 דקות לפי הנץ הנראה בפועל [כעת עד אסרו חג של סוכות אין הבדל מהותי בלוח של מודיעין עילית].

יש לציין שהוראת הגרמ"מ קארפ שליט"א, הגרי"י קנר שליט"א (מגדולי הרבנים בעיר מודיעין עילית), להמשיך להתפלל נץ הנראה על פי החישוב שעשו עד היום בלי לנכות הרים כלל, וכן עי' בספר יבקשו מפיחו להגר"י קוסובסקי שליט"א תפילה ח"ב פי"ח) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

ניתן לקבל מבעל הלוח הנ"ל לוח זמני נץ לפי החישוב בלי לנכות הרים (כמו שהופיע בלוח עד היום).

במוצאי שביעית בן דוד בא

ובא לציון גואל: ראש השנה של מוצאי שביעית הבעלי"ט הוא עת רצון להתעורר להתפלל על ביאת משיח צדקנו ע"פ מה אמרו חז"ל "במוצאי שביעית בן דוד בא", [וכבר נתקיים "בשביעית מלחמות" (עי' מגילה דף יז) שנוכה בקרוב ממש בבי"א.

לתרומות הערות והארות – 0533163916

נא להשאיר הודעה

(משה יחיאל הרסקין - מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com

וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי

"קו בארבע אמות" 0722-549-661

עניני דף היומי שלוחה 1. עניני חו"מ שלוחה 6, 8.

לי, אתה חוטא לפני ואני ממתין לך, ונפשך עולה אצלי בכל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון והיא חייבת, ואני מחזיר לך את נפשך, אף אתה, אעפ"י שהוא חייב לך עד בא השמש תשיבנו לו"י, ע"כ. הרי מבואר שבניי שמוזים להתנהג בהלוואה כמו שהקב"ה מתנהג איתנו במחילת עוונות. וה"ה גם בענין שמיטת כספים, דיסודו נמי מה שהקב"ה מתנהג עם בריותיו מידה כנגד מידה, כי ה' הבעל חוב כבי שיוכל לתבוע החוטא עבור כל חטא דק ר"ל, ולהכי ציוה להשמיט את הכספים בשביעית ולא ליגוש את רעהו, כדי שיתנהג עמו הקב"ה כך, מידה כנגד מידה וזוהי חסד גדול ממנו ית' הבא דוקא לפני יום הדין, כאשר בניי זקוקים למחילת עוונות. עוד הוסיף הגרי"מ גלביין שליט"א שלפ"י מובן למה בן דוד בא במוצאי שביעית, כיון שבסוף שביעית כל העוונות נשמטים, ומשיח יכול לבוא לדור שכולו זכאי (עי' סנהדרין צח). שנוכה בבי"א.

בדבר זה נחלקו האחרונים האם הולכים בנקודה אחת לכל העיר או בכל מקום ומקום בעיר, ובלוחות מחשבים ע"פ נקודה אחת לכל העיר, ועיין מש"כ בזה בסוף לוח עתים לכינה שנת תשפ"ג, ועי' בספר יבקשו מפיחו (תפילה ח"ב פי"ח), ושו"ת שבט הלוי ח"ט סי' נה ואכמ"ל.

בדבר זה נחלקו הפוסקים עד כמה יש להתחשב בהרים המסתירים בחישוב נץ הנראה, דהיינו האם רק כשהר סמוך מאוד להעיר מסתיר החמה למשך הרבה זמן אחריו הנץ יש לחשב מתי היה נראה החמה אילו לא היה ההר שם או אפילו בהרים הרחוקים קצת מהעיר יש לחשב אילו לא היו שם.

ולפי החישוב שעשו מחדש השנה מנכים כל ההרים עד 16 ק"מ מהעיר, ונץ הנראה הוא הזמן שהיה החמה נראה אילו לא היו הרים האלו מסתירים החמה, ולפי חישוב זה לפעמים מתקדם הנץ בכמה דקות ממה שהיה כתוב בלוחות עד עכשיו, ותלוי לפי זמנים שונים במשך השנה.